

Iwona Wąsik Lucyna Klimkowska

KOLOROWY ŚWIAT

Program wychowania i kształcenia oraz wspomagania rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym

Możesz dyskutować bez końca o tym,
jak trzeba tańczyć tango,
ale dopóki nie ruszysz na parkiet, żeby spróbować –
nigdy nie nabierzesz swobody ruchu.
I właśnie wtedy, gdy już zaczniemy myśleć,
że zwycięsko stawiliśmy czoło wyzwaniom,
pojawia się kolejny partner, czyli melodia,
która sprawia, że gubisz rytm, i przypomina,
że są nowe kroki, których trzeba się nauczyć.

Otto Kroeger

Redakcja: *Magdalena Sibila*
Projekt i redakcja techniczna: *Sławek M.*
Projekt okładki: *Witold Preyss*
Ilustracja na okładce: *Fotolia.com*

© Copyright by Wydawnictwo Harmonia

Redakcja i Biuro Handlowe: 80-283 Gdańsk, Szczodra 6
tel. 58 348 09 50
fax 58 348 09 00
e-mail: harmonia@harmonia.edu.pl

Szczegółowe informacje o naszych publikacjach: www.harmonia.edu.pl

Przedruk części lub całości książki bez pisemnej zgody Wydawnictwa zabroniony.

ISBN 978-83-7134-430-5
Gdańsk 2010 – Wydanie I

Wstęp

Ostatnie lata przyniosły wiele przemian we wszystkich dziedzinach życia. Szkoła zawsze powinna ulegać przeobrażeniom wynikającym z przekształceń otaczającej rzeczywistości.

Zapoczątkowana w ostatnim czasie reforma polskiej edukacji zakłada, że szkoła powinna przygotować dzieci do życia we współczesnym świecie. W związku z tym obniżono wiek rozpoczęcia edukacji szkolnej oraz opracowano nową podstawę programową wychowania przedszkolnego.

Przedstawiony poniżej program *Kolorowy świat* jest propozycją realizacji zadań związanych z edukacją, wychowaniem i wspomaganie dzieci zgodnie z aktualnym Rozporządzeniem Ministerstwa Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 roku. Dodatkowo zaletą tego programu jest fakt, że nie tylko realizuje założenia nowej podstawy programowej, ale daje możliwość jej rozszerzenia.

Założenia i cele programu

Założeniem programu *Kolorowy świat* jest wspomaganie dzieci we wszechstronnym i harmonijnym rozwoju, aby osiągnęły pełną dojrzałość do nauki w szkole oraz do radzenia sobie w sytuacjach życiowych.

Główne cele programu:

- » wspomaganie dzieci w rozwijaniu uzdolnień i zainteresowań;
- » kształtowanie u dzieci przyjaznego nastawienia do uczenia się, aby mogły odnosić sukcesy w nauce szkolnej;
- » formowanie czynności intelektualnych potrzebnych w codziennym życiu i w dalszej edukacji;
- » budowanie systemu wartości w umysłach dzieci tak, by orientowały się w tym, co jest dobre, a co złe;
- » kształcenie umiejętności rozwiązywania problemów i podejmowania właściwych decyzji;
- » kształtowanie u dzieci odporności psychicznej i umiejętności panowania nad swoimi emocjami, koniecznych do radzenia sobie w nowych i trudnych, stresujących sytuacjach;

- » rozwijanie umiejętności komunikowania się i współdziałania z innymi, by dzieci mogły budować poprawne relacje z rówieśnikami, innymi dziećmi i dorosłymi;
- » stwarzanie sprzyjających warunków dzieciom o zróżnicowanych możliwościach fizycznych i intelektualnych;
- » rozwijanie sprawności fizycznej i uczenie dbałości o własne zdrowie, zachęcanie do uczestnictwa w zabawach ruchowych i grach sportowych;
- » budzenie ciekawości i motywacji do poznawania otaczającej rzeczywistości; budowanie podstaw wiedzy o świecie społecznym, przyrodniczym i technicznym;
- » rozwijanie umiejętności prezentowania swoich przemyśleń w sposób zrozumiały dla innych;
- » pomoc w budowaniu poczucia własnej wartości opartej na świadomości osobistych uczuć i doświadczeń;
- » umożliwienie poznania i zrozumienia zjawisk z najbliższego otoczenia;
- » uczenie samodzielności i wytrwałości w pokonywaniu trudności;
- » rozwijanie umiejętności językowych i myślenia matematycznego;
- » rozwijanie wyobraźni, estetyki i ekspresji twórczej oraz zainteresowania literaturą i sztuką; pozwalanie na wypowiedzanie się poprzez muzykę, małe formy teatralne oraz sztuki plastyczne;
- » kształtowanie u dzieci szacunku do innych, poczucia przynależności społecznej (do rodziny czy grupy rówieśniczej), rozumienia znaczenia umów i norm społecznych;
- » kształtowanie postawy patriotycznej i poczucia przynależności do wspólnoty narodowej.

Obszary działalności dydaktycznej, wychowawczej i wspomagającej

1. Wychowanie do zgodnego współdziałania z rówieśnikami i dorosłymi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i sytuacjach zadaniowych.
2. Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymywania ładu i porządku.

3. Wspomaganie rozwoju mowy dzieci.
4. Wspieranie dzieci w rozwijaniu czynności intelektualnych, które stosują w poznawaniu i rozumieniu siebie i swojego otoczenia.
5. Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci.
6. Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych.
7. Wychowanie przez sztukę – dziecko widzem i aktorem.
8. Wychowanie przez sztukę – muzyka i śpiew, pląsy i taniec.
9. Wychowanie przez sztukę – różne formy plastyczne.
10. Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci poprzez zabawy konstrukcyjne, budzenie zainteresowań technicznych.
11. Pomaganie dzieciom w rozumieniu istoty zjawisk atmosferycznych i w unikaniu zagrożeń.
12. Wychowanie w poszanowaniu roślin i zwierząt.
13. Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci wraz z edukacją matematyczną.
14. Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania.
15. Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne.

Ogólna charakterystyka rozwojowa dziecka w wieku przedszkolnym

Gotowość dziecka do podjęcia nauki w szkole uwarunkowana jest jego ogólną dojrzałością psychiczną, umysłową oraz społeczno-emocjonalną, której osiągnięcie trwa wiele lat.

Każde dziecko rozwija się zarówno psychicznie, jak i fizycznie według pewnego wzorca, ale często w różnym tempie, w odmiennych warunkach środowiskowych i wychowawczych niż rówieśnicy. Należy pamiętać, że każde dziecko jest odrębną indywidualnością, różni się od swoich rówieśników rozmaitymi cechami fizycznymi i psychicznymi.

U wszystkich dzieci w tym okresie – pomiędzy 3. a 5. rokiem życia – zachodzą pewne istotne zmiany w psychice typowe i charakterystyczne wyłącznie dla wieku przedszkolnego, pozwalające wyróżnić ten okres z innych okresów rozwojowych.

We wszystkich obszarach aktywności twórczej małego dziecka występuje wyobraźnia. Okres przedszkolny jest życiem w świecie imagina-cji. Wyobraźnia w tym wieku jest w pełni rozwoju i twórczej mocy. Dzieci zmyślają różne fakty i zdarzenia, które nie zachodziły w rzeczywistości, przeżywają czytane im bajki tak, jakby działały się naprawdę. Na początku okresu przedszkolnego dominuje u dziecka wyobraźnia mimowolna, mająca charakter odtwórczy i naśladowczy. Jest to zdolność do snucia luźnych obrazów, którym dziecko nadaje swobodny bieg. Tok wyobrażeń nie hamują związki i reguły logiczne. Pod koniec tego wieku wyobraźnia dziecka przekształca się w wyobraźnię dowolną: kierowaną i twórczą. Zaczyna się też stopniowo uniezależniać od jego działalności. Duży wpływ na rozwój wyobraźni wywiera wychowanie artystyczne.

Rozwój pamięci dziecka zależy od warunków jego życia. Wiek przedszkolny odgrywa ważną rolę w całym rozwoju pamięci człowieka. Pojemność pamięci u dziecka w tym okresie powiększa się szybko, związana jest ona w dużej mierze z działalnością malucha. Najwięcej nowych faktów i słów zapamiętuje on w zabawie. Początkowo pamięć ma charakter mimowolny, zaś pamięć dowolna zaczyna się dopiero rozwijać.

U dzieci w wieku przedszkolnym przeważa uwaga mimowolna, skoncentrowana na bodźcach silnych i atrakcyjnych, a nie podtrzymywana wysiłkiem woli. Uwaga dowolna jeżeli nawet jest, to trwa bardzo krótko i jest rozproszona. Dziecko nie potrafi się jeszcze przez dłuższy czas skupić na jednym przedmiocie czy czynności.

Mowa dziecka stale się rozwija i wzbogaca, nie tylko ilościowo, ale i jakościowo – dziecko uczy się używać języka w poprawnych formach gramatycznych. Wraz z powiększającym się dzięki rozmowom z dorosłymi doświadczeniem stopniowo kształtuje się u malucha tzw. wycucie językowe. Charakterystycznym zjawiskiem językowym dla tego okresu są neologizmy dziecięce – „nowotwory” językowe. Rozwój mowy dziecka wiąże się ściśle z rozwojem myślenia.

Myślenie w wieku przedszkolnym nie stanowi jeszcze odrębnej i samodzielnej czynności poznawczej, podporządkowane jest praktycznym

działaniom, przejawia się w rozwiązywaniu problemów podczas zabawy i codziennych zajęć.

Początkowo w umyśle dzieci nie funkcjonują jeszcze struktury pojęciowe, lecz równoważniki pojęć. Jest to okres tzw. przedpojęciowy, który przypada na wiek przedszkolny.

W tym samym czasie kształtują się także pojęcia potoczne, spontaniczne, wytworzone na bazie własnych doświadczeń dziecka. Pojęcia te dopiero w okresie późnego dzieciństwa, w dalszych stadiach rozwojowych, mogą się stać pojęciami naukowymi. W procesie przyswajania sobie pojęć dziecko przechodzi od pojęć prostych do coraz bardziej złożonych lub od ogólnych do szczegółowych (ujmowanie przedmiotów i zjawisk globalnie).

Do czynności umysłowych prowadzących do kształtowania pojęć zaliczamy: analizę (dzielenie całości na części składowe), syntezę (scalanie elementów w jedną całość), abstrahowanie (wyodrębnianie jednej lub kilku cech przedmiotu, zjawiska i pominięcie innych jego właściwości), uogólnianie (polega na ujęciu danej cechy jako wspólnej własności całej kategorii przedmiotów lub zjawisk), porównywanie (znajdowanie różnic i podobieństw między przedmiotami). Powyższe czynności umysłowe odgrywają również ważną rolę w rozwiązywaniu problemów przez dzieci.

Spostrzeżenia w wieku przedszkolnym są związane z działaniem. Często mają charakter przypadkowy, ponieważ są zależne od mimowolnej uwagi dziecka i działania bodźców emocjonalnych.

Pierwsze formy rozumowania i wnioskowania można zaobserwować już u małego dziecka, a rozwijają się one najszybciej w wieku przedszkolnym. Właśnie w tym okresie rozumowanie dziecka przebiega już nie tylko na podstawie manipulacji na przedmiotach. Ważną rolę w rozumowaniu odgrywają wyobrażenia i symbole słowne.

Cechą wieku przedszkolnego jest wzbogacanie się i duże zróżnicowanie życia uczuciowego. W tej fazie życia uczucia dzieci cechuje afektywność i impulsywność. Można zaobserwować w zachowaniu się dzieci takie uczucia, jak: radość, gniew, strach, wstyd, niechęć czy też zazdrość.

Te uczucia pojawiają się w sposób wyrazisty, gdyż dziecko nie umie maskować i tłumić swoich przeżyć uczuciowych. Odzwierciedlają się one w jego zachowaniu, gestach i ruchach, okrzykach i słowach. Służą one do wyrażania emocji, których podłożem są z kolei potrzeby. Emocje silne, gwałtowne łatwo u dziecka się rodzą i wybuchają na zewnątrz. Często trwają krótko, nagle powstają i nagle się kończą. Dziecko przechodzi łatwo z jednego nastroju emocjonalnego w drugi, diametralnie od niego różny. Maluch w jednej chwili potrafi przejść od śmiechu do łez. Tę zmienność i nietrwałość uczuć dziecięcych nazywamy labilnością uczuciową. W powiązaniu ze znaczną pobudliwością emocji, jak również z łatwością ekspresji stanów uczuciowych sprawia ona, że dzieci w wieku przedszkolnym nie są jeszcze emocjonalnie dojrzałe i zrównoważone.

Emocje, które staną się siłami dominującymi w życiu dziecka, zależą głównie od środowiska, w jakim dziecko wzrasta, od stosunków łączących je z osobami znaczącymi oraz od otrzymywania wskazówek, jak należy kontrolować swoje odczucia. Emocje, które uzyskały znaczenie dominujące, oddziałują na osobowość dziecka, a poprzez nią na jego przystosowanie psychiczne i społeczne.

Rozwój społeczny polega na zdobywaniu przez dziecko dojrzałości do współżycia w społeczeństwie. W okresie przedszkolnym obserwuje się wyraźny postęp w uspołecznianiu dzieci. Uczą się one przystosowywać do innych, brać udział w zabawach grupowych, podporządkowywać zasadom obowiązującym w zespole. Ich udział w życiu grupy staje się aktywny. Rozwijają się u nich poczucie odpowiedzialności, samodzielność, umiejętność podporządkowania swoich działań określonej celowi, umiejętność samooceny. Kształtują się uczucia przyjaźni do innych, potrzeba aprobaty, uznania i współdziałania.

Wiedza o tym, czego należy się spodziewać, towarzysząc dziecku w jego rozwoju, nie oznacza, że mamy biernie oczekiwać na to, co przyniesie kolejny etap. Wręcz przeciwnie. Należy stymulować dobre zachowania i przeciwdziałać zachowaniom niepożądanym.

Trzeci rok życia

W związku z pójściem do przedszkola – co oznacza zazwyczaj pierwsze dłuższe oddzielenie dziecka od matki i najbliższej rodziny – mogą się pojawić u dziecka tak zwane lęki separacyjne, podczas których dziecko wręcz fizycznie przywiera do członka rodziny i reaguje rozpaczą, kiedy traci go choćby na moment z pola widzenia. Lęki te są zjawiskiem normalnym, gdyż sygnalizują obawę dziecka przed oddzieleniem go od osoby, która jest dla niego źródłem bezpieczeństwa. Nie należy ich przewyciężać siłą, a pierwsza separacja powinna być przeprowadzona stopniowo i łagodnie.

Na kilka miesięcy załamuje się równowaga osiągnięta przez dwulatka – dziecko staje się uparte, dyktatorskie i niepodporządkowane. Wzrasta chęć dominacji i pragnienie, by narzucić innym swoją wolę. Maluch domaga się, aby jego oczekiwania były spełniane przez konkretne osoby. Czasem rozmowa sprawia mu większe trudności, może się chwilami jąkać, zacinać lub powtarzać słowa. Mogą wystąpić zaburzenia koordynacji wzrokowo-ruchowej. Dziecko może się częściej potykać, wywracać się, mieć dużo mniejszą pewność w układaniu klocków, przewracać różne przedmioty itp. Po krótkim czasie jego sprawność ruchowa poprawia się.

Dziecko nie potrafi samo sobie poradzić z uczuciami. Bezustannie rozdierają go ekstremalne emocje i nie dające się pogodzić pragnienia. Ma kłopoty z podejmowaniem decyzji z powodu niewykształconej jeszcze zdolności dokonywania wyboru.

U trzylatków zanikają pewne wcześniejsze strachy, ale w ich miejsce pojawiają się nowe. Dzieci boją się na przykład dziadów, czarownic, poli-cjantów, włamywaczy i złodziei, ciemności, samotności, wszystkich zwierząt, z wyjątkiem znanych i zaprzyjaźnionych kotów czy psów.

Mniej więcej w połowie trzeciego roku życia przedszkolak osiąga większą stabilizację – o wiele chętniej podporządkowuje się poleceniom rodziców, staje się odważny i pewny siebie. Jest śmielszy wobec nieznanych osób. Zawiera liczne przyjaźnie. Bardziej świadomy i pewny siebie rezygnuje dość szybko z zapewniających mu bezpieczeństwo rytuałów oraz

służących wymuszeniu ich przestrzegania dominacji i nieustępliwości. Teraz nie tylko może podporządkować się czyjejś woli, ale potrafi nawet czerpać z tego zadowolenie.

Po osiągnięciu stabilizacji u dziecka zaczynają intensywnie rozwijać się zdolności językowe. Maluch staje się gadatliwy, tworzy wiele neologizmów. Jest znakomitym kompanem do długich rozmów i zabaw językowych.

Pod koniec trzeciego roku życia ma miejsce przełomowy fakt w rozwoju każdej jednostki ludzkiej – powstaje własne, indywidualne „ja”, czyli świadomość samego siebie, różniącego się od innych i oddzielnie egzystującego.

Zaniepokojenie rodziców w tym okresie powinno budzić stosunkowo trwałe opóźnienie rozwoju mowy i kontaktów społecznych. Jeżeli trzylatek izoluje się, wystarcza sam sobie, niechętnie się komunikuje, konieczna jest wizyta u lekarza.

Czwarty rok życia

Zmiana, która następuje w życiu dziecka na początku czwartego roku życia, odbywa się kosztem rozbicia i zniweczenia równowagi osiągniętej w poprzednim okresie.

Znakomita już koordynacja ruchowa ulatnia się bez śladu. Dziecko zaczyna się potykać, przewracać, wpadać na przeszkody czy upuszczać przedmioty. Z czasem sprawność dziecka się poprawia, ale pogarsza się jego zachowanie w stosunku do innych ludzi. Staje się ono krzykliwe, przeciwstawia się poleceniom rodziców, z premedytacją przeklina w miejscach publicznych. Biega, krzyczy, rzuca kamieniami, niszczy zabawki. Może uciekać z przedszkola lub samodzielnie oddalać się od domu. Nie reaguje przy tym na żadne prośby ani surowe kary. Jest rozbuchany, pewny siebie i bezczelny.

Zdarza się, że dziecko w tym okresie zaczyna się jąkać, zacinać, powtarzać słowa, gubić oddech w czasie wypowiedzi. Bywa, że staje się smutne, przygnębione, często płacze. Bezustannie użala się nad sobą i często pyta, czy jest kochane. Brak poczucia bezpieczeństwa jest normalnym etapem rozwojowym. Stopniowo przeistacza się on w bezczelną

pewność siebie i wszechogarniający bunt czterolatka. Dziecko buntuje się i mówi „nie” dla samej zasady, nawet wtedy, gdy jest to sprzeczne z jego interesami.

Jest to okres burzliwego rozwoju wyobraźni i fantazji. Czterolatek potrafi tworzyć w umyśle całe światy, „przebywać” w nich długimi godzinami, bawiąc się i rozmawiając na głos z wymaginionymi postaciami i przyjacielami. W wyniku silnego rozwoju wyobraźni dziecko może chwilami tracić poczucie rzeczywistości, opowiadając niestworzone historie i twierdząc jednocześnie, że są one prawdziwe.

W ciągu całego czwartego roku życia występują u dzieci najrozmaitsze krócej lub dłużej trwające manieryzmy. Są to powtarzające się, zawsze takie same, automatyczne ruchy lub inne zachowania pozbawione celu, bezsensowne w danej chwili. Nie należy na nie specjalnie zwracać uwagi ani próbować im przeciwdziałać. Najczęściej mijają same. Można odwracać uwagę dziecka od koncentrowania się na nawyku i wciągnąć je do odprężającej aktywności. Jeśli manieryzmy utrzymują się zbyt długo (po czwartym roku życia), nabierają intensywności i szczególnego charakteru, dochodzi do powstawania tików, należy skonsultować się z lekarzem.

Piąty rok życia

Piąty rok życia to okres spokoju i chwilowej stabilizacji uczuciowej dziecka. Mało więc w tym czasie występuje objawów napięcia psychicznego i mniej jest sposobów służących jego odreagowaniu. W tym wieku dziecko osiąga stan przyjemnej dla otoczenia równowagi – jest spokojne, przyjacielskie i łatwo dostosowuje się do wymagań otoczenia. Chętnie podporządkowuje się poleceniom rodziców, jest bardzo posłuszne, samo prosi o pozwolenie. Mama i tata są dla pięciolatka wszechmocnymi i wspinałymi istotami, na które patrzy z bezbrzeżną miłością i zaufaniem.

Pięciolatek intensywnie rozwija się intelektualnie. Zadaje niekończące się pytania mające na celu odróżnienie fikcji i fantazji od rzeczywistości. Uparcie dąży do poznania zasad funkcjonowania prawdziwego świata. Często gubi się pomiędzy tym, co rzeczywiste, i tym, co zostało przez niego wymyślone, pomiędzy realnymi zdarzeniami a bajkowo-telewizyjną

fikcją, wreszcie pomiędzy tym, w co dotąd wierzyło bez zastrzeżeń (na przykład: że zwierzęta rozmawiają ze sobą), a realiami ukazującymi się przy bliższym poznaniu.

Chęć poznania prawdy przenosi się również na zabawy dziecka. Ulubionym zajęciem jest teraz rozkręcanie zabawek, analizowanie budowy sprzętów domowych itp.

Dziecko łatwiej koncentruje się na jednej czynności. Jest bardziej opanowane, cierpliwe i konsekwentne niż kilka miesięcy wcześniej. Potrafi samodzielnie dokończyć budowlę z klocków lub rysunek. Zaczyna się interesować literami i cyframi. Uwielbia wszystko liczyć i nazywać.

Strachy pięciolatka – tak samo jak jego nastawienie do życia – są bardziej realistyczne i konkretne. Boi się więc nie tyle czarownic, ile złych ludzi (na przykład pijanych, głośno i agresywnie zachowujących się), nie tyle zwierząt, ile ugryzień, kopnięć i innych krzywd, których może doznać. Zaczyna się też bać bólu i cierpienia związanego z potłuczeniem lub zranieniem, w związku z czym staje się bardziej ostrożny i przewidujący w swoich poczynaniach.

Zagospodarowanie czasu w ciągu dnia w przedszkolu

Zgodnie z Podstawą programową proporcje zagospodarowania czasu przebywania w przedszkolu w rozliczeniu tygodniowym kształtują się następująco:

1. co najmniej jedną piątą czasu należy przeznaczyć na zabawę (w tym czasie dzieci bawią się swobodnie przy niewielkim udziale nauczyciela);
2. co najmniej jedną piątą czasu (w przypadku młodszych dzieci – jedną czwartą czasu) dzieci spędzają w ogrodzie przedszkolnym, na boisku, w parku itp. (organizowane są tam gry i zabawy ruchowe, zajęcia sportowe, obserwacje przyrodnicze, prace gospodarcze, porządkowe, ogrodnicze itd.);

3. najwyżej jedną piątą czasu zajmują różnego typu zajęcia dydaktyczne realizowane według wybranego programu wychowania przedszkolnego;
4. pozostały czas – dwie piąte — nauczyciel może dowolnie zagospodarować (w tej puli czasu mieszczą się także czynności opiekuńcze, samoobsługowe, organizacyjne i inne).

Przykładowy schemat dnia

1. Przychodzenie dzieci do przedszkola. Czynności organizacyjne.
2. Ćwiczenia poranne.
3. Zabawy swobodne, spontaniczne. Indywidualna praca z dziećmi.
4. Śniadanie. Wdrażanie zasad higieny i kulturalnego zachowania przy posiłkach. Czynności porządkowe i higieniczne po zakończeniu śniadania.
5. Dydaktyczne zajęcia programowe.
6. Zajęcia na świeżym powietrzu, na przykład zabawy ruchowe, sportowe, przyrodnicze, wycieczki, spacer.
7. Zabawy swobodne, spontaniczne.
8. Żyjemy zdrowo – spożywanie soków, owoców i warzyw, mleka. Zwrócenie uwagi na wartości zdrowego odżywiania. Zabiegi higieniczne.
9. Obiad. Wdrażanie zasad higieny i kulturalnego zachowania przy posiłkach. Rozwijanie umiejętności posługiwania się sztućcami. Czynności porządkowe i higieniczne po zakończeniu obiadu.
10. Zabawy na powietrzu z wykorzystaniem urządzeń rekreacyjnych lub zajęcia o charakterze relaksacyjnym w sali.
11. Indywidualna praca z dziećmi.
12. Podwieczorek. Wdrażanie zasad higieny i kulturalnego zachowania przy posiłkach. Czynności porządkowe i higieniczne po zakończeniu posiłku.
13. Dowolna działalność dzieci, zabawy w sali lub na powietrzu.
14. Czynności organizacyjne.

Zakładane osiągnięcia dziecka kończącego edukację przedszkolną

Obszar 1

Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i sytuacjach zadaniowych

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
<ol style="list-style-type: none">1. obdarza uwagę dzieci i dorosłych, aby rozumieć to, co mówią i czego oczekują; grzecznie zwraca się do innych (w domu i przedszkolu, na ulicy)2. przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej (stara się współdziałać w zabawach i sytuacjach zadaniowych) oraz w świecie dorosłych3. w miarę samodzielnie radzi sobie w sytuacjach życiowych i próbuje przewidywać skutki swoich zachowań4. wie, że nie należy chwalić się bogactwem i dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach, a także że nie należy wyszydzać i szykanować innych5. umie się przedstawić – podaje swoje imię, nazwisko i adres zamieszkania; wie, komu można podawać takie informacje	<ol style="list-style-type: none">1. używa zwrotów grzecznościowych2. słucha uważnie wypowiedzi innych osób, respektuje polecenia dorosłych3. wyraża swoje zdanie, zadaje pytania dzieciom i dorosłym4. potrafi odróżnić dobro od zła, podaje przykłady dobrego i złego zachowania5. przestrzega zasad zgodnego współdziałania w grupie6. zna role i obowiązki w rodzinie, w grupie7. honoruje swoje obowiązki oraz prawa innych dzieci8. zna imiona i nazwiska swoich kolegów, zwraca się do innych dzieci po imieniu9. określa różnice w wyglądzie kolegów10. mówi o swoich zainteresowaniach, potrzebach, problemach, określa swoje samopoczucie11. wyraża swoje emocje, stara się nad nimi panować12. potrafi opisać swój wygląd: kolor włosów, oczu, sylwetkę13. uświadamia sobie etapy rozwoju człowieka od narodzin do starości (zmiany człowieka w wyglądzie, nabywanie umiejętności wraz z wiekiem)

14. wie, co potrafi, a czego musi się jeszcze nauczyć
15. dba o porządek w sali przedszkolnej
16. sumiennie wykonuje obowiązki dyżurnego
17. nazywa pomieszczenia przedszkolne i wyjaśnia, do czego służą, co można w nich robić
18. próbuje przewidywać skutki różnych zachowań
19. w miarę samodzielnie radzi sobie w sytuacjach życiowych
20. przekazuje informacje między nauczycielem a rodzicami
21. wie, że nie należy chwalić się bogactwem i dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach, a także że nie należy wyszydząć i szykanować innych
22. umie się przedstawić, podaje swoje imię, nazwisko i adres zamieszkania
23. wie, kiedy i komu można podawać informacje o sobie

Formy realizacji: zabawy indywidualne, scenki sytuacyjne, prace zespołowe, gry dydaktyczne, zabawy tematyczne, słuchanie opowiadań, scenki dramatowe, rozmowy, udział w inscenizacjach.

Obszar 2

Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymywania ładu i porządku

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
<ol style="list-style-type: none"> 1. umie poprawnie umyć się i wytrzeć oraz umyć zęby 2. właściwie zachowuje się przy stole podczas posiłków, nakrywa do stołu i sprząta po sobie 	<ol style="list-style-type: none"> 1. umie umyć i wytrzeć dłonie oraz twarz oraz umyć zęby 2. wie, jak dbać o higienę jamy ustnej, rozumie konieczność mycia zębów po każdym posiłku

3. samodzielnie korzysta z toalety
4. samodzielnie się ubiera i rozbiera, dba o rzeczy osobiste i nie naraża ich na zgubienie lub kradzież
5. utrzymuje porządek w swoim otoczeniu

3. pamięta o myciu rąk przed każdym posiłkiem oraz po wyjściu z toalety
4. prawidłowo posługuje się sztućcami
5. kulturalnie zachowuje się podczas spożywania posiłków
7. samodzielnie korzysta z ubikacji
8. samodzielnie ubiera się i rozbiera
9. szanuje rzeczy osobiste swoje, innych dzieci i dorosłych
10. samodzielnie porządkuje swoje miejsce pracy i zabawy

Formy realizacji: pokaz, praktyczne wykonywanie czynności, śpiewanie piosenek, przekaz literacki (opowiadania, baśnie, wiersze), wyliczanki i rymowanki, zagadki.

Obszar 3

Wspomaganie rozwoju mowy dzieci

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
<ol style="list-style-type: none"> 1. zwraca się bezpośrednio do rozmówcy, stara się mówić poprawnie pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym 2. mówi płynnie, niezbyt głośno, dostosowując ton głosu do sytuacji 3. uważnie słucha, pyta o niezrozumiałe fakty i formułuje dłuższe wypowiedzi o ważnych sprawach 4. w zrozumiały sposób mówi o swoich potrzebach i decyzjach 	<ol style="list-style-type: none"> 1. zwraca się w rozmowie bezpośrednio do rozmówcy 2. stara się mówić poprawnie pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym 3. mówi płynnie, niezbyt głośno, dostosowując ton głosu do sytuacji 4. rozróżnia dźwięki dochodzące z najbliższego otoczenia 5. dokonuje analizy i syntezy słuchowej wyrazów 6. uważnie słucha wypowiedzi dorosłych i rówieśników 7. słucha tekstów czytanych, np. opowiadań, wierszy, baśni, i rozmawia o nich 8. interesuje się książkami i czasopismami

9. wypowiada się na temat wydarzeń przedstawionych na obrazku
10. opowiada historyjki obrazkowe według chronologii zdarzeń
11. pyta o niezrozumiałe fakty
12. formułuje dłuższe wypowiedzi o ważnych sprawach
13. mówi o swoich potrzebach, przeżyciach, decyzjach i doświadczeniach (wyraża własne zdanie i emocje)
14. używa zwrotów grzecznościowych

Formy realizacji: ćwiczenia ortofoniczne i oddechowe, układanki obrazkowe, rymowanki, zagadki, zabawy dydaktyczne, wycieczki, słuchanie opowiadań, układanie zakończeń do opowiadań i historyjek obrazkowych, zabawy inscenizowane na podstawie utworu literackiego, scenki dramatowe, rozmowy, nauka wierszy, udział w przedstawieniach teatralnych.

Obszar 4

Wspieranie dzieci w rozwijaniu czynności intelektualnych, które stają się w poznawaniu i rozumieniu siebie i swojego otoczenia

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
<ol style="list-style-type: none"> 1. przewiduje, w miarę swoich możliwości, jakie będą skutki czynności manipulacyjnych na przedmiotach (wnioskowanie o wprowadzanych i obserwowanych zmianach) 2. grupuje obiekty w sensowny sposób (klasyfikuje) i formułuje uogólnienia typu: to do tego pasuje, te obiekty są podobne, a te są inne 3. stara się łączyć przyczynę ze skutkiem i próbuje przewidywać, co się może zdarzyć 	<ol style="list-style-type: none"> 1. dostrzega zmianę podczas manipulowania przedmiotami, dostrzega możliwość odwrócenia zmiany 2. rozróżnia zmiany odwracalne i nieodwracalne 3. grupuje obiekty według określonych kryteriów 4. klasyfikuje przedmioty ze względu na przeznaczenie, przynależność, cechę 5. dostrzega i potrafi opisać cechy przedmiotów, określając podobieństwa i różnice 6. formułuje uogólnienia 7. układa obrazek z części

	<ol style="list-style-type: none"> 8. porządkuje obrazki według kolejności zdarzeń 9. rozwiązuje i układa zagadki słowne 10. próbuje przewidzieć, co się może zdarzyć w wyniku następujących po sobie czynności 11. łączy przyczynę ze skutkiem i próbuje przewidywać, co się może zdarzyć 12. w zabawie potrafi ustalić ciąg zdarzeń, planuje je tak, aby osiągnąć cel 13. umie przewidzieć skutki określonych zachowań na podstawie posiadanej wiedzy i osobistych doświadczeń 14. opowiada o własnych przygodach ze wskazaniem na przyczyny i skutki wydarzeń
--	---

Formy realizacji: czynności porządkowe, zabawy ruchowe, przekaz literacki (opowiadania, baśnie i legendy), praca z wykorzystaniem ilustracji lub zdjęć, historyjki obrazkowe, zabawy dydaktyczne, rozwiązywanie i układanie zagadek, zabawy badawcze, zabawy konstrukcyjne (budowanie z piasku, śniegu, klocków, składanie z papieru, tworzenie prac przestrzennych z różnego rodzaju materiałów), imprezy i uroczystości przedszkolne.

Obszar 5

Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
<ol style="list-style-type: none"> 1. dba o swoje zdrowie; zaczyna orientować się w zasadach zdrowego żywienia 2. dostrzega związek pomiędzy chorobą a leczeniem, poddaje się leczeniu, np. wie, że przyjmowanie leków i zastrzyki są konieczne 	<ol style="list-style-type: none"> 1. świadomie dba o swoje zdrowie 2. zna zasady zdrowego żywienia i wie, dlaczego należy prawidłowo się odżywiać 3. wie, które produkty są zdrowe i potrzebne do prawidłowego funkcjonowania organizmu, a których należy unikać

3. jest sprawne fizycznie lub jest sprawne w miarę swoich możliwości, jeżeli jest dzieckiem mniej sprawnym ruchowo
4. uczestniczy w zajęciach ruchowych, w zabawach i grach w ogrodzie przedszkolnym, w parku, na boisku, w sali gimnastycznej
4. przygotowuje samodzielnie potrawy ze wskazanych produktów np. sałatkę
5. wie, że dbałość o zęby jest niezbędna dla zdrowia i estetycznego wyglądu
6. wie, że należy myć ręce przed posiłkami, po powrocie z podwórka, po skorzystaniu z toalety oraz w każdej sytuacji, kiedy ręce są brudne
7. wie, jak zapobiegać chorobom, rozumie konieczność poddawania się leczeniu i szczepieniom ochronnym
8. wie, jak się zachowywać podczas choroby
9. rozpoznaje, zgłasza nauczycielowi objawy złego samopoczucia, odczuwane dolegliwości i potrafi je opisać
10. rozumie, jaką rolę pełni lekarz i inny personel medyczny w ochronie zdrowia i życia
11. wie, kiedy potrzebna jest szybka pomoc lekarska
12. wie, że należy ubierać się stosownie do pogody
13. jest sprawne fizycznie na miarę swoich możliwości
14. rozumie potrzebę pomocy słabszym i niepełnosprawnym kolegom
15. wie, jak dbać o prawidłową postawę
16. rozumie konieczność aktywnego spędzania czasu wolnego na świeżym powietrzu

	<ol style="list-style-type: none"> 17. podejmuje chętnie różnego rodzaju aktywność fizyczną, uczestniczy w zajęciach ruchowych, w zabawach i grach w ogrodzie przedszkolnym, w parku, na boisku, w sali gimnastycznej 18. zna zasady bezpiecznego zachowania podczas gier, zabaw ruchowych w ogrodzie przedszkolnym, w parku, na boisku, w sali gimnastycznej 19. sprawnie ustawia się w określony sposób 20. zna zasady minigier zespołowych i rekreacyjnych
--	---

Sposoby realizacji: improwizacja ruchowa, zabawy ruchowe: orientacyjno-porządkowe, z elementami: czworakowania, równowagi, skoku i podskoku, rzutu, celowania, wspinania i wstępowania na przyrządy, ćwiczenia poranne i gimnastyczne, zawody i gry sportowe na powietrzu, zabawy na śniegu i lodzie oraz w wodzie (basen).

Obszar 6

Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
<ol style="list-style-type: none"> 1. wie, jak trzeba zachować się w sytuacji zagrożenia i gdzie można otrzymać pomoc, umie o nią poprosić 2. orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i korzystaniu ze środków transportu 3. zna zagrożenia płynące ze świata ludzi, roślin oraz zwierząt i unika ich 4. wie, że nie może samodzielnie zażywać lekarstw i stosować środków chemicznych (np. środków czystości) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. wie do kogo należy się zwrócić o pomoc w niebezpiecznej sytuacji 2. zna numery alarmowe policji, straży pożarnej i pogotowia ratunkowego 3. przestrzega zasad bezpieczeństwa obowiązujących w przedszkolu i najbliższym otoczeniu 4. zna podstawowe znaki drogowe 5. zna zasady poruszania się po ulicy i na chodniku, korzystania ze środków transportu i przestrzega tych zasad

<p>5. próbuje samodzielnie i bezpiecznie organizować sobie czas wolny w przedszkolu i w domu; ma rozeznanie, gdzie można się bezpiecznie bawić, a gdzie nie</p>	<p>6. jest świadomy niebezpieczeństw jakie mogą mu grozić, gdy się bawi w domu, w lesie, nad wodą i na podwórku bez opieki osób dorosłych</p> <p>7. wie, co należy zrobić, by uniknąć zagrożeń płynących ze świata ludzi, roślin oraz zwierząt</p> <p>8. ma ograniczone zaufanie wobec nieznanych osób</p> <p>9. rozumie niebezpieczeństwo samodzielnego używania niebezpiecznych przedmiotów (nóż, zapalniczka), zażywania lekarstw i stosowania środków chemicznych</p> <p>10. wie, gdzie można się bawić bezpiecznie, a gdzie nie</p> <p>11. przestrzega zasad bezpieczeństwa dotyczących zabaw na śniegu i lodzie</p> <p>12. bezwzględnie stosuje się do poleceń nauczyciela służących bezpieczeństwu dzieci</p>
---	--

Formy realizacji: zawieranie umów dotyczących zasad zachowania bezpieczeństwa w czasie pobytu w przedszkolu, spacery i wycieczki, spotkania z osobami, które dbają o bezpieczeństwo ludzi i udzielają pomocy, np. z policjantem, strażnikiem miejskim, strażakiem, lekarzem, pielęgniarką, praca z wykorzystaniem ilustracji i historyjek obrazkowych, słuchanie opowiadań, baśni i wierszy, oglądanie teatryków, scenki dramatyczne.

Obszar 7

Wychowanie przez sztukę – dziecko widzem i aktorem

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
1. wie, jak należy się zachować na uroczystościach, np. na koncercie, festynie, przedstawieniu, w teatrze, w kinie	1. uczestniczy w wydarzeniach kulturalnych

2. odgrywa role w zabawach parateatralnych, posługując się mową, mimiką, gestem i ruchem; umie posługiwać się rekwizytami (np. maską)

2. zna zasady zachowania obowiązujące w teatrze, w kinie, na koncercie, w muzeum, w trakcie uroczystości i w środkach transportu
3. wie, czym się różni galeria od muzeum
4. umie opowiedzieć o wybranym dziele sztuki
5. potrafi opowiedzieć treść przedstawienia lub filmu z zachowaniem kolejności zdarzeń
7. pokazuje i rozwiązuje zagadki pantomimiczne
8. odgrywa scenki na podstawie utworu literackiego, według własnego pomysłu
9. recytuje wiersze indywidualnie oraz w grupie, z podziałem na role, stosując odpowiednią modulację głosu
10. interpretuje utwór, posługując się mimiką, gestem i ruchem
11. występuje w inscenizacjach, posługując się rekwizytami

Formy realizacji: zabawy tematyczne, scenki sytuacyjne, zabawy pantomimiczne, oglądanie przedstawień teatralnych, przekaz literacki (opowiadania, baśnie, wiersze), zabawy dydaktyczne.

Obszar 8

Wychowanie przez sztukę – muzyka i śpiew, płyty i taniec

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
1. śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym śpiewie, w tańcach i muzykowaniu	<ol style="list-style-type: none"> 1. wie, co to jest melodia 2. śpiewa poznane piosenki indywidualnie i w grupie 3. improwizuje śpiewaną odpowiedź na zadane pytania 4. potrafi wykorzystać wyrazy dźwiękonaśladowcze w improwizacjach muzycznych

<ol style="list-style-type: none"> 2. dostrzega zmiany dynamiki, tempa i wysokości dźwięku utworu muzycznego, wyraża je, płasząc lub tańcząc 3. tworzy muzykę, korzystając z instrumentów perkusyjnych (oraz innych przedmiotów), a także improwizuje ją ruchem 4. w skupieniu słucha muzyki, w tym także muzyki poważnej 	<ol style="list-style-type: none"> 5. umie interpretować muzykę ruchem według własnego zamysłu 6. potrafi zagrać na instrumentach perkusyjnych proste układy rytmiczne 7. rozpoznaje po brzmieniu i nazywa wybrane instrumenty perkusyjne, strunowe i dęte 8. rozpoznaje wysokość dźwięku, tempo, rytm oraz dynamikę w muzyce i wyraża to odpowiednim ruchem 9. uważnie słucha muzyki 10. potrafi określić nastrój utworu 11. zna wybrane tańce regionalne i piosenki ludowe zwłaszcza z regionu, w którym mieszka 12. uczestniczy w okolicznościowych koncertach i inscenizacjach muzycznych
--	---

Formy realizacji: śpiewnie piosenek, zabawy rytmiczne ze śpiewem, zabawy rytmiczne przy akompaniamencie, zabawy ruchowo-muzyczno-słowne, nauka tańca ludowego, gra na instrumentach perkusyjnych, wygrywanie rytmów i melodii, słuchanie utworów.

Obszar 9

Wychowanie przez sztukę – różne formy plastyczne

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
<ol style="list-style-type: none"> 1. przejawia, w miarę swoich możliwości, zainteresowanie wybranymi zabytkami i dziełami sztuki oraz tradycjami i obrzędami ludowymi ze swojego regionu 2. umie wypowiadać się w różnych technikach plastycznych i przy użyciu elementarnych środków wyrazu (takich jak kształt i barwa) w postaci prostych kompozycji i form konstrukcyjnych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. zna sztukę ludową, tradycje i obrzędy charakterystyczne dla swojego regionu 2. wie, jakie są zwyczaje związane z różnorodnymi świętami, np. Wielkanocą, powitaniem wiosny 3. zna podstawowe pojęcia związane ze sztuką

3. wykazuje zainteresowanie malarstwem, rzeźbą i architekturą (także architekturą zieleni i architekturą wnętrz)

4. rozróżnia podstawowe dziedziny działalności artystycznej: malarstwo, rzeźbę, architekturę, fotografię; zna wybrane dzieła sztuki i architektury oraz opowiada o nich

5. uczestniczy w organizowanych wycieczkach do muzeów i na wystawy

6. zna najważniejsze zabytki architektury światowej, tzw. cuda świata

7. tworzy swobodne kompozycje plastyczne i konstrukcyjne różnorodnymi technikami

8. podaje nazwy kolorów

Formy realizacji: spacerzy i wycieczki, spotkania z twórcami ludowymi, warsztaty plastyczne, kącki książki, kącki regionalne, układanie z gotowych elementów i materiału przyrodniczego, stemplowanie, lepienie, wycinanki i wdzieranki, wystawy prac dzieci, wykonywanie prac użytkowych.

Obszar 10

Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci poprzez zabawy konstrukcyjne, budzenie zainteresowań technicznych

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
<ol style="list-style-type: none"> 1. wznosi konstrukcje z klocków i tworzy kompozycje z różnorodnych materiałów (np. przyrodniczych), ma poczucie sprawstwa („potrafię to zrobić”) i odczuwa radość z wykonanej pracy 2. właściwie używa prostych narzędzi podczas majsterkowania 3. interesuje się urządzeniami technicznymi (np. używanymi w gospodarstwie domowym), próbuje rozumieć, jak one działają, i zachowuje ostrożność przy korzystaniu z nich 	<ol style="list-style-type: none"> 1. tworzy według własnego projektu kompozycje i konstrukcje z różnych materiałów: klocków, patyczków, plasteliny, sznurka 2. bezpiecznie posługuje się prostymi narzędziami podczas majsterkowania 3. nazywa urządzenia elektryczne i wie, do czego one służą 4. umie posługiwać się urządzeniami gospodarstwa domowego i zna zasady bezpiecznego korzystania z nich

Formy realizacji: zabawy manipulacyjne, zabawy konstrukcyjne, budowanie z piasku czy śniegu, zabawy dydaktyczne, wycieczki, słuchanie opowiadań i wierszy, historyjki obrazkowe, zagadki.

Obszar 11

Pomaganie dzieciom w rozumieniu istoty zjawisk atmosferycznych i w unikaniu zagrożeń

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
1. rozpoznaje i nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku; podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody, np. nie stoi pod drzewem w czasie burzy, nie zdejmuje czapki w mroźną pogodę 2. wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji, np. że będzie padał deszcz, śnieg, wiał wiatr; stosuje się do podawanych informacji w miarę swoich możliwości	1. rozpoznaje i nazywa występujące w przyrodzie zjawiska atmosferyczne 2. zna i nazywa elementy pogody 3. prowadzi kalendarz pogody, wykorzystując symbole 4. wie, na jakie zagrożenia ze strony przyrody narażony jest człowiek i umie odpowiednio się zachować 5. rozumie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji 6. dostosowuje swój ubiór do panujących warunków atmosferycznych

Formy realizacji: obserwacja zjawisk atmosferycznych i okresowe prowadzenie kalendarza pogody, spacer, wycieczki, pobyt na powietrzu, rozmowa, przekaz literacki (opowiadania, wiersze), zabawy badawcze, eksperyment, działalność plastyczna.

Obszar 12

Wychowanie dla poszanowania roślin i zwierząt

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
1. wymienia rośliny i zwierzęta żyjące w różnych środowiskach przyrodniczych, np. na polu, na łące, w lesie	1. wie, jakie rośliny i zwierzęta najczęściej występują w lasach, na łąkach, na polach i w gospodarstwie domowym

2. wie, jakie warunki są potrzebne do rozwoju zwierząt (przestrzeń życiowa, bezpieczeństwo, pokarm) i wzrostu roślin (światło, temperatura, wilgotność)
3. potrafi wymienić zmiany zachodzące w życiu roślin i zwierząt w kolejnych porach roku; wie, w jaki sposób człowiek może je chronić i pomóc im, np. przetrwać zimę

2. zna wybrane zwierzęta egzotyczne
3. potrafi się zatroszczyć o zwierzę domowe
4. umie wymienić warunki niezbędne do rozwoju roślin i zwierząt
5. wie, w jaki sposób człowiek może pomóc zwierzętom przetrwać zimę
6. dostrzega cykliczność zmian w przyrodzie w kolejnych porach roku – umie je wymienić
7. rozumie konieczność dbania o środowisko
8. wymienia przykłady zachowań mogących służyć ochronie przyrody, np. segregowanie śmieci
9. prowadzi miniuprawy ekologiczne: szczypiorku, rzeżuchy
10. dba o rośliny znajdujące się w sali
11. zna wybrane zwierzęta prehistoryczne (dinozaury)

Formy realizacji: spaceru i wycieczki, prace w ogrodzie przedszkolnym, kącik przyrody wyposażony w materiał przyrodniczy oraz obiekty przyrody nieożywionej, przekaz literacki, rozmowa, zabawy badawcze, dydaktyczne, ruchowe, filmy edukacyjne, wykonywanie prac plastycznych.

Obszar 13

Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci wraz z edukacją matematyczną

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
<ol style="list-style-type: none"> 1. liczy obiekty i rozróżnia liczenie błędne od poprawnego 2. wyznacza wynik dodawania i odejmowania, pomagając sobie liczeniem na palcach lub na innych zbiorach zastępczych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ustala wynik, przeliczając przedmioty 2. stosuje sprawne liczenie w sytuacjach życiowych 3. wyznacza sumy i różnice, manipulując konkretnymi przedmiotami 4. poprawnie używa zwrotów: tyle samo, mniej, więcej

3. ustala równoliczność dwóch zbiorów, a także posługuje się liczebnikami porządkowymi
4. rozróżnia stronę lewą i prawą, określa kierunki i ustala położenie obiektów w stosunku do własnej osoby, a także w odniesieniu do innych obiektów
5. wie, na czym polega pomiar długości, i zna proste sposoby mierzenia: krokami, stopa za stopą
6. zna stałe następstwo dni i nocy, pór roku, dni tygodnia, miesięcy w roku
5. porównuje liczby, stosując znaki $<$, $>$
6. dostrzega regularność układu
7. porównuje i przyporządkowuje elementy według wyróżnionych cech
8. umie wskazać cechę wyróżniającą dany zbiór
9. ustala równoliczność zbiorów poprzez liczenie albo jednoznaczne przyporządkowanie
10. posługuje się liczebnikami porządkowymi
11. odtwarza kształty figur i rysuje je
12. rysuje drugą połowę figury symetrycznej
13. rozpoznaje podane figury w otoczeniu, na rysunkach
14. różnicuje lewą i prawą stronę własnego ciała
15. orientuje się na kartce papieru: lewy brzeg, prawy, góra, dół, prawy górny róg itd.
16. wytycza w przestrzeni kierunki od obranego przedmiotu, np. na lewo od, za, przed, z tyłu itd.
17. uświadamia sobie i potrafi określić położenie własne oraz przedmiotów w stosunku do siebie lub innych przedmiotów
18. porównuje objekty pod względem długości, wielkości
19. mierzy długość krokami i stopa za stopą, łokciem, dłonią, palcami, klockiem, patykiem, sznurkiem
20. orientuje się, co oznaczają terminy: *wczoraj*, *przedwczoraj*, *jutro*, *pojutrze*
21. dostrzega rytm i stałe następstwo dni i nocy, dni tygodnia, miesięcy, pór roku
22. dostrzega zmiany towarzyszące przelewaniu wody: dolewam – jest więcej, odlewam – jest mniej

	<ul style="list-style-type: none"> 23. konstruuje wagę z patyka, sznurka i torebek foliowych 24. wie, jak wygląda schemat układu słonecznego 25. posługuje się terminami związanymi z kosmosem: <i>planeta, orbita, gwiazda, księżyc, kometa, rakietą</i> 26. podaje krótkie informacje o Mikołaju Koperniku
--	--

Formy realizacji: zabawy ruchowe, dydaktyczne, ćwiczenia graficzne.

Obszar 14

Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
<ul style="list-style-type: none"> 1. potrafi określić kierunki oraz miejsca na kartce papieru, rozumie polecenia typu: narysuj kółko w lewym górnym rogu kartki, narysuj szlaczek, zaczynając od lewej strony kartki 2. potrafi uważnie patrzeć (organizuje pole spostrzeżeńiowe), aby rozpoznać i zapamiętać to, co jest przedstawione na obrazkach 3. dysponuje sprawnością rąk oraz koordynacją wzrokowo-ruchową potrzebną do rysowania, wycinania i nauki pisania 4. interesuje się czytaniem i pisaniami; jest gotowe do nauki czytania i pisania 5. słucha np. opowiadań, baśni i rozmawia o nich; interesuje się książkami 	<ul style="list-style-type: none"> 1. potrafi określić kierunki oraz miejsca na kartce papieru 2. potrafi uważnie patrzeć, aby rozpoznać i zapamiętać to, co jest przedstawione na obrazkach 3. układa puzzle według wzoru obrazka 4. rysuje po śladzie szlaczki, znaki literopodobne, litery 5. koloruje obrazki konturowe 6. prawidłowo posługuje się przyborami do pisania, rysowania, malowania i wycinania 7. interesuje się czytaniem i pisaniami; jest gotowe do nauki czytania i pisania 8. interesuje się książkami 9. czyta wyrazy o prostej budowie fonetycznej i krótkie zdania 10. potrafi wyodrębnić wyrazy w zdaniu 11. słucha np. opowiadań, baśni, wierszy, legend wypowiedzi na ich temat

<p>6. układa krótkie zdania, dzieli zdania na wyrazy, dzieli wyrazy na sylaby; wyodrębnia głoski w słowach o prostej budowie fonetycznej</p> <p>7. rozumie sens informacji podanych w formie uproszczonych rysunków oraz często stosowanych oznaczeń i symboli, np. w przedszkolu, na ulicy, na dworcu</p>	<p>12. układa krótkie zdania na podstawie ilustracji, historyjek obrazkowych, tekstu czytanego przez nauczyciela</p> <p>13. umie podzielić wyraz na sylaby</p> <p>14. dzieli wyrazy na głoski</p> <p>15. dokonuje analizy i syntezy słuchowej wyrazów, określając, jaką głoskę słyszy w nagłosie, śródgłosie, wygłosie</p> <p>16. rozpoznaje uproszczone obrazy (symbole) zawierające ważne w codziennym życiu informacje</p>
--	---

Formy realizacji: gry dydaktyczne, zręcznościowe, kącik książki, wykonywanie prac plastyczno-konstrukcyjnych, zabawy ruchowe i ćwiczenia gimnastyczne, spaceru i wycieczki.

Obszar 15

Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego	Program <i>Kolorowy świat</i>
Zakładane osiągnięcia dziecka pięcioletniego	
<p>1. wymienia imiona i nazwiska osób bliskich, wie, gdzie pracują, czym się zajmują</p> <p>2. zna nazwę miejscowości, w której mieszka, zna ważniejsze instytucje i orientuje się w rolach społecznych pełnionych przez ważne osoby, np. policjanta, strażaka</p> <p>3. wie, jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce, a stolicą Polski jest Warszawa</p> <p>4. nazywa godło i flagę państwową, zna polski hymn i wie, że Polska należy do Unii Europejskiej</p> <p>5. wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa</p>	<p>1. zna imiona i nazwiska członków swojej najbliższej i dalszej rodziny</p> <p>2. szanuje swoją rodzinę, zna jej historię i tradycje</p> <p>3. wie, jaką pracę wykonują jego rodzice</p> <p>4. wykonuje samodzielnie drobne upominki dla najbliższych z okazji różnych świąt</p> <p>5. zna nazwę miejscowości, w której mieszka, i ważne instytucje lokalne</p> <p>6. podaje pełny adres zamieszkania</p> <p>4. potrafi powiedzieć, czym się zajmują przedstawiciele wybranych zawodów</p>

5. wie, jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce, a stolicą Polski jest Warszawa
6. zna symbole narodowe oraz wybrane postacie szczególnie zasłużone dla Polski
7. śpiewa fragment hymnu narodowego Polski, zachowując odpowiednią postawę
8. wie, że Polska należy do Unii Europejskiej
9. określa charakterystyczne cechy krajobrazu różnych regionów Polski (np. góry, morze, pojezierza)
10. rozumie i akceptuje odmienne poglądy, wygląd, zachowanie innych osób
11. akceptuje w grupie dzieci innej narodowości
12. wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa

Formy realizacji: opowiadania, spacer i wycieczki, oglądanie filmów, albumów, fotografii, kącki regionalne, praca z wykorzystaniem mapy, uroczystości przedszkolne, zajęcia plastyczne.

Uwagi do realizacji programu

1. Zadaniem nauczycieli jest prowadzenie systematycznych obserwacji pedagogicznych mających na celu poznanie możliwości i potrzeb rozwojowych dzieci oraz dokumentowanie tych obserwacji.
2. Z początkiem roku poprzedzającego rozpoczęcie przez dziecko nauki w klasie I szkoły podstawowej należy przeprowadzić analizę gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna).
3. W trosce o jednolite oddziaływanie wychowawcze, nauczyciele:
 - a. systematycznie informują rodziców o zadaniach wychowawczych i kształcących realizowanych w przedszkolu; zapoznają rodziców z podstawą programową wychowania przedszkolnego i włączają ich do kształtowania u dziecka określonych tam wiadomości i umiejętności;
 - b. informują rodziców o sukcesach i kłopotach ich dzieci, a także włączają ich do wspierania osiągnięć rozwojowych dzieci i łagodzenia trudności, na jakie natrafiają;
 - c. zachęcają rodziców do współdecydowania w sprawach przedszkola, np. wspólnie organizują wydarzenia, w których biorą udział dzieci.

Bibliografia

1. *Podstawa programowa wychowania przedszkolnego zawarta w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*, DzU z 15.01.2009 r., nr 4, poz. 17.
2. Przetacznik-Gierowska M., Makiełło-Jarża G., *Psychologia rozwojowa*, WSiP, Warszawa 1980.
3. Przetacznik-Gierowska M., Makiełło-Jarża G., *Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego*, WSiP, Warszawa 1985.
4. *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, pod red. M. Żebrowskiej, PWN, Warszawa 1975.
5. Samson A., *Książeczka dla przestraszonych rodziców*, Wydawnictwo Jacek Santorski & CO, Warszawa 1996.